УПОВІЛЬНЮВАЧ ЧАСУ

Першу серйозну спробу сповільнити час було зроблено в Марсікано (провінція Гроссето). Та й сам винахідник, славетний Альдо Крістофарі, родом був з Гроссето. Крістофарі, професор Пізанського університету, працював над цією проблемою понад двадцать років і провів у своїй лабораторії сенсаційні дослідження, зокрема з пророщенням квасолі. Спершу офіційна наука вважала його за фантазера, аж це за сприянням фінансиста Альфредо Лопеса було створено товариство для побудови Діакозії. Відтоді Альдо Крістофарі став генієм, благодійником людства.

Він зумів створити особливе електростатичне поле, назване полем Ц, всередині якого природні явища перебігали повільніше, ніж звичайно; такого ж впливу зазнавав і сам життєвий цикл. Під час перших позитивних дослідів це сповільнення сягало лише 0,5-0,6 відсотка; отож воно було майже непомітним. Але, знайшовши принцип, Крістофарі добився швидких успіхів. А це означало, що організм, призначений жити в середньому десять років, повинен прожити, якщо його вмістити в поле Ц, двадцять років.

Установку було споруджено в гористій місцевості, і радіус її дії поширювався лише на вісімсот метрів. Отож у колі діаметром у півтора кілометра тварини й рослини мали рости, старітися удвічі повільніше, ніж на решті Землі. Людина вже тепер сподівалася прожити два століття. Ось звідки — від грецької назви числа 200 — походить назва Діакозія.

Місцевість була майже зовсім необжита. Поодинокі селяни, які там жили, мусили вибирати: або залишитися, або перебратися на інше місце, дістався щедре відшкодування. Всі вони воліли переїхати. Зону було обнесено надійною огорожею, залишився тільки єдиний вхід, узятий під суворий нагляд. Скоро на цій землі повиростали, як гриби, височенні хмарочоси і серед них величезний санаторій (для невиліковно

хворих, які намагатися ще пожити), кінотеатри, театри, і цілий ліс пишних палаців. А в центрі — кругова антена сорок метрів заввишки, схожа на радарну. Вона й створювала навколо себе поле Ц. Сама установка повністю ховалася під землею.

Скінчивши будівництво, оголосили на весь світ про заселення міста в тримісячний строк. Звичайно, приїзд туди, а тим більше проживання, коштував шалених грошей. А проте приїхати зголосилися тисячі людей з усіх куточків Землі. За кілька днів замовлення перевищили можливість розмістити прибульців. Потім з'явився страх. Страх такий великий, що наплив переселенців спинився сам по собі.

Чого ж люди боялися? Насамперед того, що приїжджий не міг покинути місто безкарно, якщо він прожив там якийсь час. Справді, уявімо собі організм, який привчився до нового, повільного, ритму фізичного існування. Перенесімо його різко з поля Ц туди, де життя йде удвічі швидше: всі його органи повинні раптово прискорити ритм своєї роботи; і якщо сповільнити хід тому, хто біжить, легко, то зовсім нелегко тому, хто, йдучи повільно, мусить раптом кинутися бігти щосили. Такий різкий перепад міг викликати небезпечні (ба навіть смертельні) наслідки.

А потім — усім тим, хто народився у місті, виїхати ставало неможливо. Та це й зрозуміло: організм, вирощений у сповільненому режимі, не міг потрапити в середовище, так би мовити, з подвійним перевантаженням, не зазнаючи ризику одразу ж надірватися. В цьому зв'язку передбачалося побудувати навколо поля Ц спеціальні камери прискорення і сповільнення для поступової адаптації тих, хто виходив або входив, і для запобігання усякій шкоді здоров'ю (установки схожі на камери декомпресії, якими користуються ті, хто піднімається з морських глибин). Але це було устаткування непросте, ще в стадії розробки. На появу його можна розраховувати лише через десятки років.

Таким чином громадяни могли жити довше, ніж інші люди, але вигнанцями. Прощавай, батьківщино, прощавайте, давні друзі,

прощавайте, поїздки, а з ними й можливості познайомитися, когось покохати. Все це скидалося на довічне ув'язнення, незважаючи на тамтешню розкіш і матеріальні достатки.

Але це ще не все. Не меншу небезпеку таїла в собі й аварія самої установки. Живили її, правда, два двигуни, в разі зупинки одного автоматично вмикається другий. Але що як вони вийдуть з ладу одночасно? Що як зненацька забракне електричної енергії? Що як повалить антену якийсь циклон, гроза? Що як почнеться війна, вчинять терористичний акт?..

Перша група громадян, яка поселилася в Діакозії, налічувала одинадцять тисяч триста шістдесят п'ять душ. Це були переважно люди п'ятдесятирічного віку. Самого Крістофарі, який не забажав перебратися до міста, не було. Його замінив такий собі Стермер — швед, директор установки. Церемонія була дуже проста. Біля підніжжя передатчика, зведеного в громадському саду, Стермер опівдні урочисто проголосив: віднині діакозійці старітимуть удвічі повільніше. Антена гула тихим і приємним гулом. Спочатку ніхто нічого не помітив. І тільки ввечері дехто відчув, як його охоплює якесь зацiпеніння, ніби його скрутили, зв'язали, раптово люди почали говорити, ходити, жувати з якоюсь незвичною млявістю. Знизився життєвий тонус. Кожна дія досягалася більшим зусиллям.

Десь через місяць Нобелівський лауреат Едвін Медайнер надрукував у буффальському журналі "Текнікл МансльЬ статтю, і ця стаття пролунала похоронним дзвоном по Діакозії. У ній Медайнер пояснив, яку серйозну загрозу ніс у собі необачний експеримент Крістофарі. Час — ми переказуємо його тезу, звичайно, спрощено — має тенденцію прискорюватися, і якщо усунути опір матерії, природне для нього гальмо, прискорення зростає в геометричній прогресії аж до безконечності. Ось чому сповільнення його плину вимагає таких неймовірних зусиль, тоді як прискорення дається завиграшки. Так, на річці йти проти течії важко, а за течією легко. В зв'язку з цим Медайнер вивів таку закономірність: щоб стримувати перебіг природних явищ,

потрібно витратити кількість енергії прямо пропорційну квадратові досягнутої затримки, тоді як його прискорення прямо пропорційне кубові кількості витраченої енергії. Наприклад, досягти прискорення на сто відсотків можна, затративши один відсоток енергії, тоді як затрата такої самої кількості енергії при дії в зворотному напрямку призведе до сповільнення в 0,3 раза.

Справді, в першому випадку людина не порушує своїм втручанням нормального ходу часу, а саме це, так би мовити, й потрібно. Так ось — принаймні за словами Медайнера — поле Ц має властивість впливати на час у двох напрямках. І досить якогось прорахунку в роботі, якогось незначного пошкодження, щоб перестати втримувати це поле; тоді замість подовжити удвічі людський вік, уповільнювач почне жадібно його пожирати. За кілька хвилин діакозійці постаріють на десятки років. Завершували статтю математичні викладки.

Стаття Едвіна Медайнера викликала в місті довгожителів хвилю паніки. Багато хто, забувши про те, як небезпечно повертатися раптово в прискорене середовище, кинувся рятуватися втечею. Проте запевнення Крістофарі в надійності своєї апаратури, а також безаварійна робота заспокоїли страхополохів. Діакозія жила й далі монотонним життям, і дні минали тут рівно, спокійно, безбарвно. Розваги, і ті здавалися тут істеричними, дурними; горіння і переживання любовні втратили свою колишню нездоланну силу, а новини, голоси ба навіть музика, які доходили з великого світу, справляли прикре враження своєю навальністю.

Незважаючи на постійне неробство, жителі тішилися життям не так бурхливо. Але від нудьги їх рятувала думка, що от назавтра їхні сучасники позникають один по одному, а вони, діакозійці, завжди почуватимуться здоровими й молодими! І навіть тоді, коли помруть сини їхніх ровесників, вони все ще житимуть тут! І так само, як прийде черга відійти внукам і правнукам їхніх ровесників і в газетах з'являться траурні повідомлення про смерть, вони будуть ще живі і проживуть десятки й десятки років...

Ось ця панівна в общині думка й заспокоювала стурбовані душі, гасила всі ревнощі й сварки; оскільки швидкоплинність часу перестала тривожити людей, майбутнє розгорталося попереду без кінця-краю, і кожен, зіткнувшись з якимись суперечностями, казав собі: "А чого мені хвилюватися? Придумаю щось завтра — часу вистачає".

Через два роки число населення виросло до п'ятдесяти двох тисяч душ, з'явилися уже перші діакозійські немовлята, які мали досягти свого повноліття в сорок років. Через десять років понад сто двадцять тисяч істот кишіло на цьому квадратному кілометрі й повільно — о, куди повільніше, ніж в інших містах, де час так і летів! — звелися до неба стрімкі хмарочоси. Віднині Діакозія стала восьмим дивом світу, юрми туристів бродили під загорожею, оглядаючи крізь грати цю людність, таку одмінну від них самих: діакозійці ледве пересувалися, ніби вражені початковою стадією паралічу.

Діакозія проіснувала двадцать два роки. А щоб її знищити назавжди, вистачило всього лише кілька секунд. Як сталася трагедія? Що її викликало: зловмисність якоїсь людини чи випадок? А може, якийсь інженер через нещасливе кохання чи невиліковну хворобу захотів, спричинивши катастрофу, покласти край своїм мукам? А може, він просто збожеволів, доведений до краю цим егоїстичним і порожнім життям, скерованим лиш на те, щоб набутися на цьому світі? А може, він повернув установку навпаки, вивільнивши сатанинські сили часу?

День 17 травня випав погідний, теплий, сонячний. На луках вздовж усієї ґратчастої загорожі стояли сотні цікавих, не відриваючи поглядів од своїх ближніх, тривалість життя яких була удвічі більша. Здалеку до нас доходив м'який гул антени, в її приємних звуках чулося відлуння дзвону. Автор цих рядків теж був присутній там, спостерігаючи за тим, як троє хлопчиків і дівчинка граються м'ячем.

— Тобі скільки років? — спитав я у найменшого.

— Того місяця минуло двадцять один, — відповів він люб'язно, дуже розтягуючи слова.

А втім, і бігали вони якось по-чудернацькому: всі рухи повільні, розтягнуті, розхитані, ніби в кіно, знятому рапідом. Навіть м'яч підскакував не так пружно, як у нас.

По той бік огорожі починалися садові алеї, а за якісь півсотні метрів далі виднілися палаци. Вітерець ворушив листя дерев, проте ледь-ледь, здавалося, це листя було вирізьблено зі свинцю. Зненацька — це було десь о третій годині дня — далекий рокіт антени погучнішав, став різким, завив як сирена, потім перейшов у гострий і нестерпний свист. Ніколи мені не забути, що сталося потім. Ще й нині, хоча вже минуло багато років, я прокидаюся вночі, ніби від чийогось поштовху, і переді мною постає це кошмарне видіння.

Четверо маленьких дітей стрімко виганялися вгору перед моїми очима. Я бачив, як вони росли, гладшали, ставали дорослими, і як у хлопчиків виростала борода. Коли вони отак змінилися, стали напівголі, бо їхня дитяча одежа, не витримавши цього стрімкого зростання, полопалася. Всіх чотирьох охопив жах. Вони відкривали рота, щоб закричати, але з ротів виривався лише якийсь дивний звук — зроду такого не чув. У вихорі прискореного часу склади нагромаджувалися один на одного. Таке можна почути, пустивши крутитися на шаленій швидкості платівку. Цей клекіт скоро обернувся в хрип, а потім у розпачливе завивання.

Шукаючи якогось порятунку, бідолахи помітили нас і кинулися на ґратки. Але життя вже спалювало їхні тіла, як вогонь недогарок. Поки вони бігли шість-сім секунд до решітки, поробилися маленькими дідками, маленькими висохлими й кощавими дідками з геть білим волоссям і бородою. Один із них встиг учепитися скелетоподібною рукою за залізний спис частоколу, проте одразу ж звалився на тіла своїх товаришів. Уже мертвих. І спотворені тіла цих нещасних дітей одразу ж нестерпно засмерділи: вони розкладалися, їхня шкіра одвалювалася,

кості оголювались, але й ці кості — на моїх очах — розсипалися білястим порохом.

Тільки тоді прокляте виття уповільнювача почало зменшуватися, потім раптово стихло. Передбачення Медайнера підтвердилося. Через якісь ще й досі невідомі причини машина дала інверсійний хід, і за кілька секунд поглинула три чверті століття.

Похмура могильна тиша запанувала в місті. Тінь страхітливого запустіння оповила хмарочоси, ще хвилину тому сповнені пишноти й віри в добробут; зловісні розколини змережили мури. Чорні патьоки, гидке, із затхлим духом павутиння... Безлисті дерева стирчали голою снастю. І всюди курява. Курява, параліч, тиша. Від двохсот тисяч людей, багатих і щасливих, зосталася тільки біляста хмара пилу, це курище витало над землею, як над деякими античними некрополями.

© ОБЕРІГ. — 1992. — №1.

© ПЕРЕПАДЯ Анатоль, переклад з італійської, 1992.